

Kommittémotion

Motion till riksdagen: 2014/15:255

av Jens Holm m.fl. (V)

Hållbar mat

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att anta ett nationellt mål om att minst 30 procent av den svenska jordbruksmarken till 2020 bör vara certifierat ekologisk.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att anta ett nationellt mål om att 50 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen till 2020 bör bestå av certifierade ekologiska produkter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör införas ett mål om att till 2020 minska köttkonsumtionen med 25 procent jämfört med dagens nivåer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör tas fram en handlingsplan för hur klimatpåverkan av livsmedelskedjan, inklusive animalieproduktionen, ska minskas.

2 Sverige – ett hållbart matland

Sverige är ett starkt urbaniserat land. Industrin och en växande tjänstesektor är våra dominerande näringar. Jordbruk och livsmedelsproduktion har fått en undanskynd position. Detta har lett till att Sverige de senaste 20 åren har gått från att ha en hög självförsörjningsgrad på livsmedel till att ungefär hälften av all mat som äts i dag är importerad. Lantbrukare och de många andra aktörer som sysselsätter sig inom livsmedelsbranschen har fått allt sämre förutsättningar. Vi vet också att jordbruket står för våra största utsläpp av näringsämnen, som t.ex. bidrar till övergödning av hav och sjöar. Ungefär 25 procent av svenskarnas klimatrelaterade utsläpp kommer från det vi äter, den största delen från kött. Den stora utmaningen i framtiden ligger i att väva ihop

önskemålet om ökad inhemsk livsmedelsproduktion med ambitionerna att minska klimatutsläppen och miljöbelastningen från sektorn.

Föregående regering startade 2010 projektet ”Sverige – det nya matlandet”. Projektet ska bl.a. leda till att 20 000 nya jobb skapas till 2020, ett antal nya företag och att den svenska matexporten fördubblas. Vänsterpartiet anser att Sverige – det nya matlandet är en intressant insats, men vi saknar konkreta miljö- och klimatambitioner. Vänsterpartiet anser att så viktiga frågor som mat bör hanteras genom insatser som är långsiktiga och varaktiga. De måste dessutom vara mycket mer omfattande än vad den tidigare regeringen föreslog. För att Sverige på sikt ska bli även ett hållbart matland bör följande målsättningar och fokus vara ledande i en långsiktig satsning:

- Ökad produktion av hållbar mat; mat som är god, hälsosam, miljövänlig, närproducerad och djuretisk.
- Ökad andel hållbar mat inom offentlig sektor.
- Kraftigt ökad ekologisk livsmedelsproduktion.
- Skapandet av tusentals nya jobb, främst på landsbygden.
- Skapandet av nya småföretag inom livsmedelssektorn, i synnerhet på landsbygden.

3 Öka den ekologiska produktionen och konsumtionen

Ekologisk mat har många fördelar. I ekologiska livsmedel finns sällan eller aldrig rester av kemiska bekämpningsmedel och kemikalier – något som inte används inom det ekologiska jordbruket. Ett ekolantbruk bidrar till högre biologisk mångfald och ökar jordbrukets resiliens (motståndskraft) vilket är viktigt när klimatet förändras.

Ekologiskt lantbruk har också högre krav på djurskydd, exempelvis avseende utevistelse, fri rörlighet och ökad tillgång till grovfoder. I dag brukas ungefär 480 000 hektar, eller 15,7 procent, av den svenska jordbruksmarken enligt ekologiska principer. Sverige har inte lyckats uppnå målet om att minst 20 procent av landets jordbruk skulle vara ekologiskt certifierat år 2010. Jämfört med andra jämförbara länder ligger Sverige långt efter vad det gäller den ekologiska produktionens omfattning. I strategidokumentet ”Samling ger eko!” från Ekologiskt Forum (juni 2013) växer inte längre ekoodlingen i Sverige. Otydliga politiska signaler tillsammans med försämrade villkor för det ekologiska angavs som de främsta skälen.

Vänsterpartiet vill kraftsamla för ökad ekologisk produktion. Vänsterpartiet menar att Sverige måste ha tydliga nationella mål för ekologisk produktion och konsumtion för att intensivisera arbetet för ett hållbart jordbruk. Certifierad ekologisk jordbruksmark bör

år 2020 omfatta minst 30 procent av den svenska jordbruksmarken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

De offentliga inköpen till storkök och till hotell och restauranger ökar och utgör cirka 25 procent av den totala marknaden för ekologiska livsmedel i Sverige. Av de totala livsmedelsinköpen till offentlig sektor var drygt 20 procent ekologiska livsmedel under år 2012 enligt Ekomatcentrum. Den offentliga sektorns konsumtion har stor betydelse för ökad hållbarhet och för utveckling av landsbygden. Ett nationellt mål om att 50 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen bör utgöras av certifierade ekologiska produkter år 2020 bör antas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Lokalt producerad och förädlad mat

Vi vill att mer mat ska produceras, förädlas och konsumeras lokalt. Vi tycker att det är viktigt att konsumenterna har full insyn i produktionsprocessen. Livsmedel är inte vilken vara som helst. Mat väcker känslor och engagemang. Med all rätt. Det är mat vi och våra barn lever av. Hela 90 procent av svenskarna anser att det är viktigt att få veta varifrån maten kommer, från vilket land eller vilken region ("Hållbar konsumtion av jordbruksvaror", Jordbruksverkets rapport 2010:19). Här finns det mycket att göra.

Vänsterpartiet kommer att fortsätta att verka för en obligatorisk ursprungsmärkning av alla livsmedel, inklusive de sammansatta varorna. Samtidigt ser vi i Sverige ett starkt växande intresse för produktion och lokal förädling av livsmedel. Vi bedömer det som att allt fler människor vill involvera sig i lokal produktion av livsmedel. Lokala marknader som t.ex. Bondens marknad sprider sig. Vi ser också med stort intresse på livsmedelsproduktion inom ramen för s.k. mathantverk, där livsmedel produceras lokalt, miljövänligt och med metoder med full kontroll från ax till limpa. Men fortfarande är dessa verksamheter och aktiviteter på marginalen. De stora volymerna av livsmedel är monopoliserade till ett fåtal aktörer utan större engagemang för miljön eller lokal utveckling.

Vi tror att genom målinriktade satsningar och strategi som omspannar allt från EU-medel, offentlig upphandling och direkta stöd kan hållbara livsmedel växa i Sverige. Rätt formulerade kan matsatsningar leda till stora mervärden – jobb och företag – inte minst på landsbygden. Fokus för Sverige som det hållbara matlandet ska vara att bidra med s.k. kollektiva nyttigheter. Produktionen ska ha ett konkret mervärde för miljön och lokalsamhället.

5 Hållbar mat inom offentlig sektor

För att Sverige ska bli ett hållbart matland krävs särskilda insatser för offentlig sektor, som t.ex. skolor, förskolor, sjukhus och äldreboenden. Varje år köper den offentliga sektorn in livsmedel för närmare nio miljarder kronor ("Offentlig marknad för livsmedel i Sverige samt import av livsmedel till aktörer i offentlig sektor", Agroidé 2/10-12). Våra äldreboenden, sjukhus, förskolor och skolor borde kunna ha en enorm möjlighet att påverka genom upphandlingar. Dessutom borde en mycket större del av dessa livsmedel kunna tillagas lokalt i respektive inrättning. Det finns flera positiva exempel på skolor och andra offentliga institutioner som börjat laga sin egen mat. Resultatet har blivit att man tagit ökad kontroll över den mat man serverar samt att maten har upplevts som godare, kvaliteten har höjts samt svinnets minskat. I många fall har man också kunnat spara pengar. Vår vision är att alla större offentliga enheter ska kunna laga sina egna livsmedel.

Personalen ska kunna utvecklas och förkovra sig i sin verksamhet. Kommuner och landsting ska kunna få stöd för att utbilda kökspersonal i hur man lagar god, hälsosam och klimatsmart mat och hur man överlag utvecklar maten och gör den godare och bättre för miljön. När vi exempelvis föreslår vegetariska måndagar på skolor och sjukhus ska det finnas möjlighet att utbilda personalen samt resurser för att lansera konceptet med vegetariska måndagar. Skolor och andra offentliga inrättningar bör stärkas i sina målsättningar om ekologiska och närproducerade livsmedel. Vi kommer att verka för ändringar i den offentliga upphandlingen för att det ska bli lättare att upphandla hållbar mat. Stöd behövs för att den offentliga sektorn ska kunna tillaga mer av sin egen mat samt höja kvaliteten inte minst genom utbildning av personalen.

6 Minska köttkonsumtionen

Sedan 1950-talet har världens köttkonsumtion mer än femfaldigats. Om inget görs kommer världens konsumtion av kött att fördubblas till 2050 jämfört med 1999 års nivåer. Enligt FAO-rapporten Livestock's Long Shadow står den globala animalieindustrin för 18 procent av världens totala utsläpp av växthusgaser. Enligt FAO:s rapport kan boskapssektorn vara en av de största orsakerna till förlusten av biologisk mångfald då den nyttjar 30 procent av jordens landyta och 70 procent av all jordbruksmark i världen. Boskapssektorn är dessutom en av de främsta orsakerna till skövlingen av tropisk skog. Hela 70 procent av den tidigare skogsmarken i Latinamerika har omvandlats till betesmark. Regnskog skövlas även för odling av djurfoder, inte minst soja, som sedan exporteras för att användas i exempelvis EU:s köttproduktion.

Stora delar av världen lider av vattenbrist. Klimatförändringarna leder också till ökad vattenbrist i redan torra områden, vilket leder till ökad risk för livsmedelskriser. Samtidigt överutnyttjar livsmedelsproduktionen vatten. Enligt FAO står boskapssektorn bakom en stor del av det ökade användandet av vatten och nyttjar över 8 procent av världens vattenresurser. För att hushålla med vattnet borde vi alltså äta mer vegetabilier och mindre kött.

Med internationella mått mätt är Sverige en storkonsument av animaliska produkter, och konsumtionen har ökat kraftigt. En viktig orsak till detta är EU-medlemskapet och en allt billigare import som en följd av att gränshinder har tagits bort. I dag är nästan hälften av allt kött som konsumeras i Sverige importerat. Svenskarna äter i dag mer kött än någonsin. Sedan 1990 har konsumtionen ökat med 40 procent, från 60 kilo per person och år till 85 kilo år 2012 ("Köttkonsumtionen i siffror", Jordbruksverket, rapport 2013:2). Med den nivån hamnar svensken långt över världssnittet på 42 kilo per person och år.

Den ökande köttkonsumtionen har fått de svenska utsläppen att öka kraftigt. Enligt "Trends in greenhouse gas emissions from consumption and production of animal food products" (Cederberg, Hedenus, Wirsenius, Sunesson, Animal July 2012) har utsläppen från den svenska konsumtionen av animalier ökat till 10 miljoner ton CO₂e. 10 miljoner ton är nästan lika mycket som utsläppen från Sveriges personbilar. Forskarnas slutsats är att möjligheterna att minska utsläppen med en effektivare produktion är begränsade. Om världen ska lyckas att begränsa den globala uppvärmningen till max 2 grader Celsius måste konsumtionen av animaliska produkter minska (Cederberg, Hedenus, Wirsenius, Sunesson, Animal July 2012).

I januari 2013 publicerade Jordbruksverket rapporten "Hållbar köttkonsumtion. Vad är det? Hur når vi dit?" (rapport 2013:1). I den lyfter det upp den snabbt ökande konsumtionen av animalier och vilka konsekvenser denna kan få. Man konstaterar att köttkonsumtionen måste minska av klimatskäl samt att det med en minskad köttkonsumtion också följer bättre möjligheter att försörja hela jordens befolkning med föda. I rapporten lägger man fram en serie förslag på åtgärder/styrmedel som skulle kunna bidra till en minskad köttkonsumtion. I sammanfattningen konstateras (Jordbruksverket, 2013, sammanfattningen, sid. 5):

"Vi i västvärlden behöver äta mindre kött för att utsläppen av växthusgaser från livsmedelsproduktionen ska minska. I synnerhet nötkött bidrar med stora utsläpp av växthusgaser. Vi behöver också äta mindre kött för att jordens resurser ska räcka till att producera mat åt alla. Det gäller alla köttslag."

Vår påverkan på klimatet är långt större än vad som är hållbart. Alla sektorer måste därför ta sitt globala klimatansvar. Vänsterpartiet vill verka för beteendeförändringar för en hållbarare livsmedelskonsumtion. Det är i synnerhet konsumtionen av animaliska

produkter i Sverige och den industrialiserade delen av världen som måste minska. Samtidigt behöver en större andel av de animaliska produkter vi konsumerar vara lokalproducerade och ekologiska. Vi anser att flera av de förslag för en minskad köttkonsumtion som Jordbruksverket har resonerat kring är intressanta och bör övervägas noggrannare av riksdag och regering, exempelvis subventioner till utsläppsminskande åtgärder, stöd för att fasa ut den klimatmässigt sämsta produktionen samt information och utbildningsinsatser. Med rätt metoder tror vi att det finns goda möjligheter att minska animaliekonsumtionen. Vi noterar också att merparten av svenska folket är beredd att minska sin konsumtion av kött om detta leder till minskade utsläpp av växthusgaser (Genusperspektiv på allmänhetens kunskaper och attityder till klimatförändringen, Naturvårdsverket, 2009).

6.1 Mål om minskad köttkonsumtion

Precis som Klimatberedningen (SOU 2008:24) har konstaterat saknas det styrmedel inom jordbrukssektorn som är direkt riktade mot att minska utsläppen av växthusgaser. En ansvarsfull hållning vore därför att anta ett nationellt mål om en minskad köttkonsumtion. Ett mål om att minska köttkonsumtionen med 25 procent till 2020, jämfört med dagens nivåer, bör införas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.2 Handlingsplan för minskad köttkonsumtion

För att uppnå målet om en minskning av köttkonsumtionen med 25 procent till 2020 bör det tas fram en handlingsplan för hur klimatpåverkan av livsmedelskedjan, inklusive animalieproduktionen, ska minskas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Jens Holm (V)

Stig Henriksson (V)

Birger Lahti (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Hans Linde (V)

Håkan Svenneling (V)

Emma Wallrup (V)